

A DEBRECENI EGYETEM MAGYAR SZAKOS HÍRLEVELE

TYMPANON

„Úgy hívogatlak a barbár zsvajban”
(Tóth Árpád: A tympanon istennőjéhez)

2016. november, VII. évfolyam 4. szám
Megjelenik évente négyszer

DExpo

A Debreceni Egyetem nyílt napja
Nov. 23–24.

Magyar szakos DExpo programok

Helyszín:

A Debreceni Egyetem
főépülete

Az egyetemi

programokról

bővebben itt:

www.unideb.hu

MAGYAR SZAKOS TÁJÉKOZATÓK

**NOV. 23.
SZERDA**

9.30–10 Bódi Katalin
(III. em. 303-as terem)
13.30–14 Bódi Katalin (III.
em. 303-as terem)

**NOV. 24.
CSÜTÖRTÖK**

9.30–10 Fazakas Gergely
(III. em. 303-as terem)
13.30–14 Fazakas Gergely
(III. em. 303-as terem)

**NOV. 23.
SZERDA**

NYÍLT ÓRÁK A MAGYAR SZAKON

**NOV. 24.
CSÜTÖRTÖK**

8–9.30
A fülnek vagy a szemnek? – vizuá-
lis költészet, líra, dalszöveg
(Balajthy Ágnes), Fsz. 1/2.

12–13.30
Az angolkert allegóriája a 18.
századi irodalomban
(Bódi Katalin), Fsz. 14/1.

A festészeti képek értelmezésének
kérdései (Tóth Judit), Fsz. 1/2.

14–15.30
A magyar hegylakó: az osszianiz-
mus és Kisfaludy Sándor
(Bodrogi Ferenc), III. em. 343.

8–9.30
A gyermeklíra poétikája
(Baranyai Norbert), Fsz. 14/1.

12–13.30
A zene és a képek strukturális kap-
csolata a videoklipben
(Takács Miklós), III. em. XI.

14–15.30
A pókká változott Arachne (Ovidi-
us: Metamorphoses VI, 1–145.)
– szövegértelmezés (Tóth Judit),
Fsz. 1/2.

Közelítések az irodalomhoz

Elsős egyetemista voltam, amikor megismertem Lapis Józsefet mint oktatót egy kurzus keretein belül. Rögtön megkedveltem, nem múlt el úgy óra, hogy ne tanultam volna valami érdekeset. Tetszett, hogy mindig nyitott volt az észrevételeinkre, meglátásainkra. Most kicsit többet tudhattam meg egykori tanáromról.

Mikor szeretted bele az irodalomba?

Nehéz erre a kérdésre jó és határozott választ adni. Külön lehet választani azt, mikor szereti meg az ember az olvasást, valamint azt, hogy mikor dől el: jó eséllyel könyvek között fog telni az élete. Gyerekkoromban a fő tevékenységem az olvasás volt, de míg mások a későbbi Harry Potter-regényekhez hasonló könyvek után érdeklődtek (persze Harry akkor még meg sem született), addig én földrajzi, történelmi, természettudományos könyveket forgattam előszeretettel. Majd jött a történelmi fikció, a fantasy, a sci-fi, és folyamatosan erősödött az irodalom iránti lelkesedésem.

Az irodalommal, alkotóként, a középiskolai tanulmányaim során kerültem kapcsolatba. A sárospataki Árpád Vezér Gimnázium legelső évfolyamának diákjaiként nekünk, „alapító” tagoknak az intézmény arculatának kialakulásában is jelentős szerep jutott. Hamarosan egy költői csapathoz csatlakoztam az iskolán belül. Később a gimnázium támogatásával lehetőség nyílt egy antológia kiadására is *Több fényt!* címmel (a címadó, nem túl eredeti vers is tőlem származik). Részemről romantikus vetületű, kevés innovatív jelleggel rendelkező költemények szerepeltek a gyűjteményben, a többiek talán jobban kibontakoztak, de azután elhalványodott a költészet iránti elhivatottságuk.

Tulajdonképpen nem is választás kérdése volt a humán irány, valamint Debrecen és a magyar szak. Ugyanis miután az itteni felvételin nagyjából biztosan kiderült, hogy bekerülök, a többi beadott helyre (ELTE, Szeged) már el sem mentem. Elsőévesként csatlakoztam egy egyetemi irodalmi körhöz, a maig létező LÉK-hez. A kibontakozáshoz hozzájárult a felsőbb évesekkel való találkozásom, a jó hangulatú felolvasóestek Debrecenben, Nyíregyházán. Egyszer a kapolcsi Művészetek Völgyében is felléptünk, az evangélikus templomban. Ez annak ellenére jól sikerült, hogy többen voltunk felolvasók, mint a hallgatóság (pedig Karafiáth Orsolya is fellépett velünk). Kinyílt a világ, teljesen más volt, mint előtte. Ez az irodalmi tanulmányaimra is érvényes: rájöttem, hogy nem mindig adhatóak egyszerű válaszok egyszerű kérdésekre az élettel, kultúrával, irodalommal kapcsolatban. A gondolkodás igényes, strukturált összetettségét a magyar szakon ismertem meg.

Azon nem sokat gondolkoztam, hogy működhet-e életpályaként az irodalom, nem láttam előre még pár évvel sem, de nem is volt szükségem semmilyen távoli motivációra: az irodalom

szeretete volt az igazi hajtóerő számomra. Aztán egy pont után a prózai művek, a versek írásának vágya elhalványodott. Átalakult az önkifejezési, világ-megváltási vágy, és megszűnt a lelkesedés. Idővel érdekesebbé vált az, amit más ír. Ez sokáig így is maradt, inkább csak nyelvi tréning gyanánt írtam, de az egyetemi munkám közelmúltbeli abbahagyása újra kialakította az irodalomhoz fűződő intim viszonyt, ami egyben a felszabadulás érzését jelenti nekem, és azt, hogy újra inspirál a versírás.

Mikor kezdted el komolyabban foglalkozni az irodalommal?

Bár már egyetemistaként is végeztem tudományos munkát, komolyabb szinten a doktori tanulmányok alatt teljesedett ki ez a tevékenység – a két világháború közötti időszak halálköltészete az, amely foglalkoztatott. A mögöttes motiváció ugyanakkor nem volt tudományosnak mondható, hiszen a halál gondolatától való megszállottság vezetett ide. Próbáltam filozófiai és tudományos szempontból is megvizsgálni a kérdéskört, annak a reményében, hogy jobban megérthetővé, s talán megélhetővé válik így számomra. De rájöttem, hogy ez nem fog sikerülni. Egyébiránt mindez összefügg azzal is, hogy lényegében abbahagytam a szépírást. Az önkifejezési vágy kiirtódott, úgy éreztem, hogy lényegtelen az „én”, semmi, súlytalan. Nincs szükség arra, hogy írjak róla – egyéb pedig nem lépett a helyére.

Ki vagy mi volt rád inspiráló hatással?

Ha az olvasmányokat nem számítjuk, mindenképp meg kell említeni a tanáraimat. Volt, aki valójában nem is tanított, de a már említett gimnáziumi antológia összeállítását mentorálta. Ő Balázs Ildikó, marosvásárhelyi származású „vándor-irodalmár”, aki később Debrecenben védte meg a doktoriját. Az egyetemen Szirák Péter járult nagyban hozzá ahhoz, hogy komolyan vegyem az irodalom ügyét, az órákon túl pedig a Berta Erzsébettel való beszélgetések jelentettek sokat. Angol szakról Bényei Tamást fontos megemlítenem, rengeteget tanultam tőle. *Az Alföld* folyóiratba szépíróként Borbély Szilárd, akkori szerkesztő révén kerültem be. Ez a támogatás erőt adott ahhoz, hogy ne húzzam le végleg a rolót. Ezek az emberek nagyban befolyásolták a szakmai és irodalmári mentalitásomat.

Nemrégiben megjelent Lira 2.0. – Közelítések a kortárs magyar költészethez című munkád. Mi járult ahhoz hozzá, hogy a 20–21. századi lírát választottad?

Nem túl izgalmas a válasz, de elsősorban olyan költők és írók inspiráló hatása miatt, mint Kosztolányi Dezső, Radnóti Miklós és József Attila. A két világháború közötti időszak, a halál problémájának művészeti kérdésként való kutatása. Érdekeltek továbbá a kortárs költészet azon részei, amelyekre még nincs történeti rálátás, a költészet éppen aktuális zajlása. Kritikusként is próbáltam rajta tartani az ujjamat a kortárs költészet ütőerén, mindezt aztán tudományos igénnyel igyekeztem kötetbe rendezni, a közvetlen kritikai reagálástól elmozdulva a nagyobb összefüggések felé. Ugyanakkor a személyes bevonódástól, a szerzők iránti elfogultságtól nem lehetséges teljesen függetlenedni. Ezt magam előtt nem leplezni, hanem tudatosítani igyekszem, reflektálni rá, és odafigyelni erre a vonatkozásra. Egy, a kötetről írott recenzióban épp az köszönt vissza, hogy nagyon eltávolított szakmai nyelven szólalok meg és nem érezhető benne a személyesség. Bár ez kritikai észrevétel volt, tulajdonképpen ez a lényeg, szándékosan ilyen. Itt sem az „én” fontos, hanem a koncepció. Nem olvasónapolt írok.

Dolgozol-e valami máson mostanában?

A halál témája lecserélődött a gyereklírára, és egyre inkább ez lesz a meghatározó. Felszabadultabb és hallatlanul izgalmas tevékenységet is jelent. Szakmai szemszögből keresem, hogyan lehet beszélni a gyerekirodalomról. Nem kimonodottan a szociológiai vagy pedagógiai szempontú befogadás érdekel, hanem az, hogy ezek a művek nyelvként hogyan szólalnak meg, hogyan funkcionálnak. Fontos különbséget jelent ezen alkotások esetében az, hogy javarészt nem olvasott szövegekről van szó, hanem hallott, felhangzó nyelvről. Sokkal erősebb a közvetlenül, instant módon ható jellege. Gyakran nem is pontosan úgy hangzik el, ahogyan le van írva. Épp ezért érdekes az, hogy nem elsődlegesen a jelentést és az értelmezésmalakat vizsgálok, hanem a jelenlétet, az érzékiséget, a hangzósságot. Mindez főként arra a vonulatra igaz, amelyet Weöres Sándor lírája elevenít meg.

Milyen további céljaid vannak?

Az előbb említett gyerekirodalmi vállalkozás jelenleg épp elég munkát jelent. Ezen túl érdekes régi-új kihívás, hogy a költészet művelését folytassam. Magam is kíváncsian állok előtte, hogy sikerül-e valami érdekeset létrehoznom. De tulajdonképpen minden téren vannak új feladatok,

kritikusként és szerkesztőként is, ezeket a tevékenységeket jó lenne jobban művelni.

Tudjuk, hogy több folyóiratnál is dolgoztál már szerkesztőként. A legfontosabbakat kiemelve mesélnél erről a tevékenységedről?

Ez valóban így van, és kevés kivételtől eltekintve ezek a munkák sok örömet jelentettek amellet, hogy hasznos tevékenységek voltak. Természetesen nagyon különböző feladatok – attól függően, hogy milyen típusú lapnál, illetve rovatnál dolgoztam. Szépirodalmi rovatot már az *Egyetemi Élet*nél is szerkesztettem, furcsa módon itt találkoztam a legtöbb szerzői reklamációval, olykor egészen komoly vádakkal teli levelet is kaptam egy-egy visszautasítás után. „Szépprovatot” veztettem a *Zempléni Múzsá*nál (itt több mint egy évtizeden keresztül) és az *Alföld*nél is, jelenleg a *Prae*-nél végzem ezt a munkát. Más jellegű volt a kritikai rovatok vezetése, ebből a szempontból a legizgalmasabb időszak a *Debreceni Disputá*nál – annak megszüntetéséig – eltöltött néhány év volt. Remek csapat állt össze itt S. Varga Pál főszerkesztésével, az irodalomtörténész Berta Erzsébet, a költő-újságíró Szénási Miklós, valamint a hajdúszoboszlói író, Papp András részvételével. Hetente-kéthetente tartottunk szerkesztőségi üléseket, és a közvetlen feladatok átbeszélésén túl rendre szóba kerültek a városi és országos kultúra, politika, társadalom kérdései. Közben, szinte észrevétlenül beletanultam a lapszerkesztés, korrektúrázás, nyomdai előkészítés, interjúzás stb. munkafolyamataiba. A *Studia Litteraria* intézeti szakmai periodika kiadásában is részt veszek munkatársként, a kritikai rovatot pedig az *Alföld* nemrég megújult szerkesztőségében vezetem. Ami általánosan elmondható, hogy a második legremekebb érzés a szerkesztésben az, amikor kézbe veszi az ember a nyomtatott orgánusot, s elkezd pörgetni a lapjait. De a legjobb mégsem ez, hanem a műhelymunka a fiatal szerzőkkel, azon tapasztalatok továbbadása, amelyeket én is kaptam korábban másoktól, s amelyeket gyarapítani igyekeztem.

Három év telt el azóta, hogy a Magyar Tudományos Akadémia öt évre szóló pályázati támogatást biztosított a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének arra, hogy megalapítsa és működtesse az MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoportot (honlapja: <http://mnyk.unideb.hu>). Ez alatt az időszak alatt a tudományos műhely igen eredményesen működött, amit jól mutat a csoport tagjainak kiemelkedő publikációs tevékenysége: a több tucatnyi tanulmány mellett öt monográfia s egy többszerzős helynévgyűjtemény látott ezidáig napvilágot a kutatócsoport közreműködésével. A számos rangos fórumon megtartott hazai és nemzetközi tudományos előadás, a nagyszabású és koncepciózus projektek egyaránt jelzik a csoport szakmai erejét.

A támogatási időszak felénél járva érdemesnek látszott visszatekinteni az eddigi tevékenységre, s számba venni nemcsak az elért eredményeket, hanem azokat a jövőbeli feladatokat is, amelyek a fennmaradó időben, illetve hosszabb távon még előttünk állnak.

Ez a gondolat inspirálta a szeptember 29–30-án megrendezett *Névtörténet – nyelvtörténet – társadalomtörténet* című workshopot is, amelyre a tanszéki hagyományoknak megfelelően

legfontosabb tudományos eredményeit összegezte, majd a fókuszát némileg áthelyezve az előttünk álló feladatokra tért ki. Az egyéni munkák mellett a közösség legfontosabb feladataként a *Korai magyar helynévszótár* 2. és 3., illetve a *Helynévtörténeti adatok az ómagyar korból* c. gyűjtemény 4. kötetének elkészítését jelölte meg. Ezeknek a sorozatoknak a megalkotásával a debreceni kutatók célja olyan, a további történeti névtani és nyelvtörténeti kutatások számára hasznosítható kézikönyvek elkészítése, amelyek a magyarság letelepedésének legkorábbi időszakától az Árpád-kor végéig tartalmazzák a forrásokban fellelhető valamennyi helynévadatot. Mivel a vizsgált korszakkal foglalkozó szakemberek számára a forráshiány jelenti a legnagyobb kihívást, az ilyen és ezekhez hasonló nagyszabású alapkutatások, gyűjtemények, lexikográfiai munkák kiadása fontos lépésnek tekinthető az ómagyar korról kapcsolatos elméleti problémák tisztázásában – nemcsak a nyelvtörténet, hanem más történeti diszciplínák, például a történettudomány szempontjából is. Kérdésekből pedig bőven akad: a workshopon a kutatócsoporttal kapcsolatos gyakorlati teendők megtárgyalása mellett a résztvevők tudományos előadás formájában is bemutatták az általuk vizsgált kérdések egy-egy szeletét. Szó esett többek között például korai okleveles forrásaink általános jellegzetességeiről, bizonyos helynévtípusokról, etimológiai kérdésekről, az ómagyar kor hangváltozási folyamatairól, a helynévalkotásban és -használatban szerepet játszó szociális és kulturális tényezőkről.

Tanulságos volt látni, hogy bár az egyes előadások természetesen egy-egy kutató saját kutatási területének problematikáját állították a középpontba, azok mégis szépen kiegészítették egymást, s ugyanez a benyomásunk támadhat akkor is, ha a megjelenő monográfiák tematikus kapcsolatait tekintjük át. Ez a fajta együttműködés és összehangoltság is jelzi, hogy a „debreceni iskolá”-ban az egyéni kutatások szervesen egymásra épülnek, ami csak úgy valósulhat meg ennyire szemléletileg is koherens módon, hogy a kutatók egymás munkáját is nyomon követik, azokra reflektálnak, vagyis nemcsak kutatócsoportként, hanem valódi munkaközösségként is együtt dolgoznak.

Névtörténet — nyelvtörténet — társadalomtörténet
Az MTA-DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoportjának workshopja
Síkfőkút, 2016. szeptember 29–30.

Szeptember 29. csütörtök
HOFFMANN ISTVÁN: *Féldönél tart a Magyar nyelv- és névtörténeti kutatócsoport*
SZÓKE MELINDA: *A középkori oklevelek helye a nyelvtörténeti kutatásokban*
KOVÁCS ÉVA: *A Százdi alapítólevél helynévi szórványairól*
PÓCZOS RITA: *Víznév-etimológiai vizsgálatok*
TÓTH VALÉRIA: *A Korai magyar helynévszótár 2. kötetének munkálatairól*
Megbeszélés az ICOS-kongresszussal kapcsolatos teendőkről

Szeptember 30. péntek
KOCÁN BÉLA: *A Ugocsa megyei helynévtárról*
BÁTORI ISTVÁN: *Településnév-formánsok a régiségben*
MOZGA EVELIN: *A Tihanyi összeírás jövevényszemélyneveinek vizsgálata*
KATONA CSILLA: *Még egyszer a hangátvetésről*
GYÖRFFY ERZSÉBET: *Helynevek szociális és affektív funkciója*
E. NAGY KATALIN: *Foglalkozás és helynévismeret*
KAZAMÉR ÉVA: *Parti Nagy Lajos költeményei mint nem prototipikus szövegek*

lően Síkfőkúton, a Debreceni Egyetem Soó Rezső Kutatóházában került sor. A rendezvényen a csoporttagok mellett mindazok az oktatók és PhD-hallgatók részt vettek, akik a tanszékhez kapcsolódóan helynévkutatással, illetve nyelvtörténettel foglalkoznak. A találkozón 12 előadás hangzott el. Az első napon főként a gyakorlati feladatokkal kapcsolatos megbeszéléseké volt a főszerep. Hoffmann István, a kutatócsoport vezetője az elmúlt bő három

évtől monográfiák tematikus kapcsolatait tekintjük át. Ez a fajta együttműködés és összehangoltság is jelzi, hogy a „debreceni iskolá”-ban az egyéni kutatások szervesen egymásra épülnek, ami csak úgy valósulhat meg ennyire szemléletileg is koherens módon, hogy a kutatók egymás munkáját is nyomon követik, azokra reflektálnak, vagyis nemcsak kutatócsoportként, hanem valódi munkaközösségként is együtt dolgoznak.

Tóth Anikóval, a Finnugor Nyelvtudományi Tanszék egyik észt nyelvoktatójával készítettem interjút. Az ő jóvoltából ismerkedtem meg az észt nyelvvel is. Habár a tanulásban először nem voltam túlságosan lelkes, most már mindenkinek csak ajánlani tudom. Nem csupán a nyelv fogott meg, hanem Anikónak köszönhetően egy közösség életérzését is megismerhettem.

Az észt nyelvet ritkán választják maguknak a nyelvtanulók, s beszélői is viszonylag kis közösséget képeznek. Miért választottad mégis az észtet? Mi az, ami megfogott benne?

Nem szándékosan választottam. Másodévesen ösztöndíjjal fél évet Finnországban töltöttem. Egy tanárom ajánlotta, hogy legközelebb próbáljak meg egy észt ösztöndíjat, mert kiváló náluk a finn nyelvoktatás. Így Észtországban a finnekkel együtt tanulhattam észtül is. Rögtön elvarázsolt az ország és a nyelv. Meglehet, az ország igen kicsi, egy fél magyarországi területen mindössze 1,3 millió fő él, de ők együtt egy nagy közösséget alkotnak. Ugyanis rájöttek arra, hol és hogyan tudnak terjeszkedni: digitálisan. Mára bárki lehet például elektronikusan észt állampolgár és céget is alapíthat. Ez a kis ország lassan behálózza az egész világot.

Mennyire nehéz az észt nyelv tanulása? Mire kell számítania a vállalkozó kedvűeknek?

Nekem azért könnyebb dolgom volt, hiszen a finn nyelv után kezdtem bele az észtbe, és a két nyelv nagyon hasonló. De így is bátran állíthatom, hogy elsajátítása rengeteg sikerélménnyel gazdagíthat: könnyű a kiejtés és az írás-olvasás, nem kell számtalan szabályt elsajátítanunk ahhoz, hogy megértsük a nyelvtant. Szerintem ha valaki ráérez, nagyon könnyen halad vele. Az észt és a magyar nyelvtan rengeteg megnyugtató hasonlósággal bír, ami nagy könnyebbséget jelent a tanulás és a beszéd során a magyar diákok számára.

Tényleg ennyire hasonlít a finn és az észt nyelv?

Egy finn egy félév alatt megtanulhat középszinten észtül, és fordítva. Találkoztam olyanokkal, akik folyékonyan beszéltek finnül és észtül, és néha azon töprengtek, hogy egy adott szó melyik nyelvhez is tartozik, ráadásul úgy, hogy az egyik az anyanyelvük volt.

Úgy tartják, anyanyelvi környezetben sokkal könnyebben tanulható meg egy nyelv. Mennyire elérhetőek a magyar hallgatók számára az észtországi ösztöndíjak?

Én összesen három félévet és egy nyári egyetemet végeztem el Tartuban. Nagyon jó ösztöndíjak vannak Észtországba. Mivel kevesebben pályáznak a kevésbé népszerű helyekre, annál

nagyobb eséllyel nyerhetőek el. Ráadásul élhető, megfizethető ország, jó lehetőségekkel. Mindenképpen csak ajánlani tudom azoknak, akik észtül tanulnak vagy szeretnék elkezdni. Menjenek. Semmi sem pótolhatja a kint szerzett tapasztalatokat.

Ha már az észt életet is említetted: milyen jellegzetes szokásaik vannak az észteknek, amelyek egy magyar ember számára furcsák lehetnek?

Első pillantásra zárkóztam, megkockáztatom azt is, hogy mogorvának tűnhetnek. Egyrészt ez általánosítás, másrészt tényleg csak első ránézésre tűnik igaznak. Azonban elég hamar megtanultam, hogy ha egy észt a szívébe fogad, az örökre szól. Másik érdekesség: nem késnek. Sose láttam rohanó észteket. Vagy ami még nagyon sajtóságos náluk, hogy bolondulnak a természetért, az éneklésért, na meg a virágokért.

Ha első ránézésre ennyire zárkóztaknak tűnnek, akkor hogyan viszonyulnak a más országokból érkezőkhöz?

Személyes tapasztalataim alapján arról tudok mesélni, hogyan viszonyulnak a magyarokhoz. Összefoglalva: segítőkészen és barátsággal. Büszkék arra, hogy nyelvrokonok vagyunk, és sokat tudnak rólunk. Például *A Pál utcai fiúk* náluk kötelező tananyag. Másrészt, amit a digitális társadalmuk is sugall, nyitottak a külföldiekre. Ez persze – ahogyan más országokban is – függ az egyéni attitűdöktől.

És ha megfordítjuk a dolgot: milyen a magyarok viszonya az észtekhez? Mennyire érdeklődnek a debreceni hallgatók irántuk?

Nemrég zajlott le az *Észt hét* című program, amelyet minden év tavaszán rendez a Magyarországi Észt Intézet. Ezen rendszerint Budapest, Szeged és Debrecen vesznek részt. A rendezvény évről évre sokakat vonz. Meglep, hogy az észt nyelv iránt viszonylag nagy az érdeklődés az egyetemeken is. Jelenleg finnugor szakon közel 40-en tanulnak észtül. Bár a finn szakosoknak két szemeszter kötelező, de sokan utána is folytatják. Szabadon felvehető tárgyként pedig bármely egyetemi hallgató jelentkezhet észt kurzusra. Általában 20-30 fő szokott ebből összejönni.

Neked milyen érzés egy ennyire egyedi, viszonylag kis létszámú ország nyelvét tanítani?

Őszintén? Imádom. Természetesen ebben szerepet játszik az, hogy beleszerettem Észtország-ba: a „nem létezik probléma, amit ne lehetne megoldani, szóval nyugalom” hozzáállásukba, na meg az észt édességekbe. Azért külön imádom ezt a nyelvet, mert egyedi. Olyan érzés, mintha egy olyan titkos nyelvet beszélnél, amire gyerekkorában vágni szokott az ember.

Mit tanácsolnál azoknak, akiknek elsőre felcsillan a szemük, és szívesen tanulnának észtül?

Hajrá! Irány az internet, és ha már itt tartunk, irány Észtország! Az észtek lételeme: digitálisan létezni. Illetve szerény, de szeretető módon felhívni a figyelmet arra, hogy vannak, tehát bátran menjünk és/vagy tanuljunk észtül. Ők találták fel a skype-ot, náluk volt a világon először elektronikus szavazás. Egy rohamosan fejlődő ország, rengeteg bájjal és lehetőséggel.

Sátántangó az irodalomtudományi könyvtárban

2016. október 4-én az érdeklődők Marko Čudić *Krasznahorkai László életműve délszláv kontextusban (A „megkészt” recepció néhány tanulsága)* című előadásán vehettek részt a Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet könyvtárában. Marko Čudić a Belgrádi Egyetem Hungarológia Tanszékének oktatója, műfordító, irodalomtörténész és a *Híd* folyóirat főmunkatársa. Krasznahorkai László fordítójaként igen széleskörű tapasztalattal tudta megítélni az író eddigi munkásságát. Az előadás kezdetén kiemelte a magyar-szerb irodalmi kapcsolatok fontosságát, valamint a fordítás nehézségeire hívta fel a figyelmet. Ide sorolta a Krasznahorkai írásművészetében megjelenő mesteri körmondatok átadását, a narrátor és a szereplők közti hang ellentétességét, valamint a fordítások és az eredeti szövegek különbségeit. Kérdéses, hogy mennyi szabadsága van egy fordítónak, ha hűen akarja tolmácsolni az alkotó gondolatait. Szóba került például az író legújabb regénye, a *Megy a világ*, amelyet nehéz szerb nyelven visszaadni, hiszen a szerbben nem szerencsés a címet igével kezdeni. További gyakori probléma a megkészt recepció. Mivel Krasznahorkai most válik népszerűvé Szerbiában és Horvátországban, ezért

életművéből, a *Sátántangót* és *Az ellenállás melankóliáját*. Az előbbi a szuggesztív és kacskaringós mondatok, valamint az uralkodó rendszerrel való szembehelyezkedés teszi kiemelkedővé, továbbá fontos megemlítenünk a vele szorosan összefonódó magyar filmet is Tarr Béla rendezésében. Ugyanakkor az eltérő kulturális háttér igencsak megnehezíti a szerb olvasó számára a megértést. Itt csupán egy apró dolgot vizsgáltak meg a beszélgetők. Nevezetesen a „pufajkás” szót, mely, míg magyarul a Kádár-kormányt segítő fegyveres erőket jelenti, addig szerbül az eltérő történelmi helyzet miatt semmilyen többlettartalommal nem bír. Lábjegyzetet azonban szinte szentségtörés egy Krasznahorkai regénybe beiktatni.

Az ellenállás melankóliájának Szerbiában tagadhatatlanul nagy sikere volt, igen vegyes olvasóközöniséget vonzott magához. A nacionalistáktól a liberálisokig, a hétköznapi embertől a nyelvészekig mindenki talált benne valamit, ami neki szólt. Ahogy a könyv ajánlójában áll: Krasznahorkai László költői erejű, kíméletlenül pontos víziói időről időre igazolást nyernek – minél inkább távolodunk megírásuk idejétől, annál ismerősebbnek tűnnek, mígnem hétköznapijainkban megelevenedő realitásként ismerünk rájuk. A regénybeli történet ezúttal is egy olyan végpontról indul, amikor megszokott kérdéseink és válaszaink, a létezésre vonatkozó fogalmi készletünk hirtelen csődöt mond. A megváltatlanság apokaliptikus távlatot kap, de az ítéletet a szereplők mérik magukra.

Végezetül a beszélgetés résztvevői egyetértettek abban, hogy Krasznahorkai László műveiben a kisember sincs megkímélve a kritikától. Éppen ezért regényei szinte narkotikusan hatnak, kiszakítanak a mindennapi valóságból, olvasásuk egész embert kíván. Nem csoda tehát, hogy Krasznahorkainak több neves díjat is odaítéltek, hogy csak néhányat említsék: a Márai Sándor-díjat, a Kossuth-díjat, a Prima Primissima-díjat, legutóbb pedig a nemzetközi Man Booker-díjat. A hallgatóság a beszélgetés során megtapasztalhatta, hogy az irodalom nem csupán gyönyörködésre képes, hanem a margóra szorult hangok megszólaltatására és a traumák feloldására is.

először a nemrég megjelent műveit kezdik fordítani, így üres foltok is maradnak az életműben. Itt került szóba Ladányi István, aki szerint az író művei témájuknál fogva maguktól beleíródnak majd a délszláv hagyományba.

Az előadás után Balajthy Ágnes, intézetünk oktatója beszélgetett Marko Čudić-tal. Két regényt emelt ki az író

Magyar szakos képzés a Debreceni Egyetemen

CÉLJAINK

Nyitott és kritikus, független és felelős gondolkodású, jól felkészült humán értelmiség képzése.

A kulturális jelenségek, az irodalom, valamint a magyar és más finnugor nyelvek korszerű, összehasonlító szemléletű, nemzetközi szinten is érvényes kutatása és tanítása. Hallgatóinkat szakmai partnernek tekintjük: csapatban gondolkodunk és dolgozunk, kölcsönösen tanulunk egymástól.

ÉRTÉKES, JÓL KONVERTÁLHATÓ TUDÁST ADUNK

Hallgatóink a képzés végére árnyalt elemzői készséggel, komoly műveltséggel, jó kommunikációs felkészültséggel, valamint széles látókörrrel rendelkezhetnek.

Kitűnően megállhatják helyüket a tanári pályán, kutatóként, kulturális szakemberként. A nálunk szerzett értelmezői és szövegalkotói készségek a nonprofit és az üzleti szférában is segítik az elhelyezkedést.

SZÍNVONALAS KÉPZÉSÜNK VAN

Magyar és összehasonlító irodalom- és kultúratudományt, magyar és finnugor nyelvtudományt, művelődéstörténetet és hungarológiát tanítunk.

Minden szinten: osztatlan tanárképzés (általános és középiskolai tanár: 4+1, ill. 5+1 év), BA-képzés (3 év), MA-képzés (2 év), doktori képzés (2+2 év).

Szakunkon a hazai és külföldi tudományosságban elismert oktatók tanítanak (köztük három akadémikus és számos további professzor).

Kiemelt célunk a tehetséggondozás: hallgatóinkat bevonjuk a tudományos munkába. Többféle külföldi ösztöndíj érhető el hallgatóink számára.

Párhuzamosan segítjük hallgatóink elméleti, módszertani és gyakorlati felkészülését.

PEZSGÓ SZELLEMI KÖRNYEZETET BIZTOSÍTUNK

Inspiráló légkör és jó hangulat jellemzi a magyar szakos órákat.

Tudományos konferenciákat, tanulmányi kirándulásokat szervezünk közösen a hallgatóinkkal, izgalmas szabadszemináriumokat tartunk a Bükkben (az egyetem síkfőkúti kutatóházában).

Élő szakmai kapcsolatunk van számos hazai és külföldi tudományos műhellyel.

Együttműködünk a régió kulturális intézményeivel (színházak, kiállítóhelyek, múzeumok, folyóirat-szerkesztőségek).

Minden érdeklődőt szeretettel várunk!

Interjú a bölcsÉsszel

Ha elképzelhető lenne, hogy az egyetemistákat „kategorizáljuk”, akkor vannak a hallgatók és vannak az olyanok, mint Gulyás Attila. Ő nem egy szokványos diák, aki elvégez egy vagy két szakot. Az egyetemi éveit maximálisan kihasználja, kihozza belőle a legtöbbet. Megkértem, hogy meséljen arról, hogyan lehetséges mindezt véghez vinni.

Hogyan kerültél kapcsolatba a magyar szakkal?

2010-ben felvételt nyertem a Debreceni Egyetem történelem alapszakára. A továbbiakban pedig nem is volt kérdés, hogy emellé a magyar minort választom, hogy történelem- és magyar-tanár szakképzettséget szerezhsek.

Milyennek láttad a magyar szak képzési rendszerét?

Bár a történelem volt a „major” szakom, a magyar „minoros” képzés rendkívül tartalmas volt, és biztos alapot jelentett a diszciplináris képzéshez, illetve a tanári pályához.

Az alapképzés után jelentkezted a mesterképzésre. Debrecen mellett felmerült benned más lehetőség is?

Szóba kerültek más egyetemek is, mint például az ELTE, illetve a Miskolci Egyetem, de azt tudtam, hogy ha itt maradok, akkor olyan színvonalas oktatásban vehetek részt, amivel magabiztosan állhatok ki a katedra másik oldalára.

Végül felvételt nyertél. Mennyiben volt más az alapképzéshez viszonyítva?

A mesterképzés során megismerkedtünk a magyar nyelv- és irodalom oktatásának módszertanával, miniórák alkalmával kipróbálhattuk, hogy milyen érzés tanítani. Tovább bővítettük az alapszakon szerzett tudásunkat, illetve póoltuk azt, ami számunkra nem volt benne a törzsképzésben minorosként.

Túl vagy két zárótanításon, mesélj ezekről az órákról!

Az első zárótanításom történelemből volt, az ezt követő tavaszi szemeszterben pedig magyarból. Előbbin Spárta történelmével foglalkoztam, utóbbin Radnóti Miklós költészete és pályája volt a témám. A tanítási órákat mindkét esetben alapos tervezés előzte meg. Irodalomból összefoglaló foglalkozást tartottam, így visszacsatolást kaptam arról, hogy a nyolcadik osztályos tanulókkal hova jutottunk el az általam tartott órák során. A zárótanítás nagyon fontos eleme a mesterképzésnek, igyekeztem a legjobban teljesíteni. A zárótanítási óratervek, jegyzőkönyvek a tanári portfólió elemei, emiatt kiemelt figyelmet fordítottam ezekre a dokumentumokra.

A történelem mellett párhuzamosan elvégeztél még egy alapszakot, a

pedagógia BA-t. Mi motivált, hogy ebbe is belefogj?

Már a kezdetektől fogva tudtam, hogy tanítani akarok, így szerettem volna elmélyíteni a tudásom ezen a területen is. Másrészt kevésnek éreztem az alapszakon kötelező tíz kredités pedagógia-pszichológiai orientációs modult. Emellett mélyebb betekintést nyertem az iskola világába, a nevelésszociológiába, illetve az elméleti-történeti pedagógiába.

A pedagógia alapszak mellé milyen minort/specializációt választottál?

Szükségét éreztem annak, hogy még tovább bővítsem tudásomat, így a történelemhez kapcsolódóan a néprajz, a magyarhoz pedig a kommunikáció- és médiatudomány minort választottam. Később bizonyossá vált, hogy jó döntést hoztam, ugyanis ezeket az ismereteket tanárként remekül beépítettem az óraterveimbe. Kiemelt jelentőségük van a tantárgyi koncentráció elősegítésében.

Tanulmányaid felsorolása azonban itt nem ér véget. Újabb kihívás vagy egy régi álom, hogy jogi diplomát is szerezz?

Azt hiszem, mindkettő. Egyrészt régóta foglalkoztatott a gondolat, hogy elinduljak a jogi pályán, másrészt óriási kihívásnak tartom. Hatalmas anyagmennyiséget kell megtanulni viszonylag rövid idő alatt. A jogi tanulmányaimat jelentősen segítik a történelem szakon elsajátított ismereteim.

A képzések fokozatosan, évről évre csatlakoztak az életedhez. A harmadik évre már több szakot végeztél párhuzamosan. Mégis, hogyan kivitelezhető ez?

Nem egyszerű, de pontos időbeosztással sikerült megoldanom. A tárgyfelvétel során a szemináriumok prioritást kaptak, azonban az óraütközéseket nem tudtam elkerülni, hiszen félévente nagyjából negyven tárgyam volt. A joggal nem volt különösebb gond a tárgyfelvétel során, mivel levelező tagozaton végzem. Úgy gondolom, a kulcs a folyamatos készülés. A vizsgaidőszakban hetente átlagosan hét vagy nyolc vizsgám volt. Egyéb elfoglaltságra nem nagyon volt időm, de egy kis kikapcsolódásra azért mindenkinek szüksége van.

Jelenleg mivel foglalkozol?

Az összefüggő tanítási gyakorlatomat a balmazújvárosi Veres Péter Gimnázium és Szakképző Iskolában végeztem. Jelenleg a Balmazújvárosi Általános Iskolában dolgozom magyar- és történelem szakos tanárként, ahol osztályfőnöki teendőket is ellátok.

Mik a terveid a jövőre nézve?

Elsősorban sikeresen befejezni a jogászképzést, ezt követően pedig PhD fokozatot szeretnék szerezni.

A LÉK (Lehetek Én is Költő, de emellett számos más megnevezése is lehetséges a névnek) az idei év folyamán ünnepli fennállásának huszadik jubileumát. Ez idő alatt az irodalmi kör számos helyszínen működött és több rendezvényen is képviselte magát. 2003-ban, mintegy az első csúcspontként, megjelent a *LÉK-antológia*. A szorgalmas műhelylátogatók közül azóta többen is sikeresen szerepelnek a kortárs irodalmi szcénában, mint például Áfra János, Farkas Arnold Levente, Lapis József vagy Urbán Ákos. Az utóbbi években az egyetem

alagsorában található DESZ-terem biztosít állandó otthont a havi egy alkalommal megrendezett nyílt műhelyek számára. Az érdeklődők többségében nem a bölcsészettudományok felől érkeznek. A jelenlévők egy körben ülnek, és tetszőleges sorrendben felolvassák műveiket. Miután egy-egy felolvasó végzett, kötetlen beszélgetés veszi kezdetét, ahol a mű megvitatása mellett számos más, irodalommal kapcsolatos problémát is megbeszélnek. Bárki hozzászólhat az adott alkotáshoz, kifejtheti véleményét, impreszióit. A műhelyek végeztével a résztvevők többsége általában rendhagyó körülmények között folytatja az alkalmat: az egyetem környéki „becsületvesztők” egyikében.

Tekintettel a műhelyeken résztvevők nagy létszámára, komolyabb szakmai elmélyülésre nincs lehetőség, de talán már nem is ebben áll a LÉK funkciója. Sokkal inkább abban, hogy fórumot biztosítson azok számára, akik eddig még nem olvasták fel a

műveiket mások előtt, és teret ad, hogy ők is megkaphassák első kritikáikat. Így lehetőség van arra is, hogy egy-egy ilyen alkalom az irodalmi életet barátságosabbnak tüntesse fel, és bemutassa, hogy nem is olyan nehéz bekerülni e körbe.

Tervben van egy olyan kezdeményezés is, melynek keretében a LÉK rendhagyó irodalmi órákat tartana a debreceni középiskolákban. Ezek célkitűzése nem csupán a kortárs irodalom és napjaink folyóirat-kultúrájának megismertetése, hanem egyúttal a LÉK-é is, hiszen már az egyetemi tanulmányok előtt is érdemes elkezdenni a tehetséggondozást, és felhívni a figyelmet a kortárs alkotókra és műveikre. A kör tervei között szerepel egy újabb LÉK antológia megjelentetése is, amelyben a jelenlegi tagok összefoglalhatják eddigi tevékenységüket. Ezzel a könyvvel méltó emléket állítanának az elmúlt 20 évnek, valamint a kötet példát mutathatna a jövőbeli LÉK tagoknak is.

Juhász Tibor, Kovács Edward

LÉK – portré

Kováts Judit első kötetéhez hasonlóan az *Elszakítva* is történelmi témát boncolgat. A történet középpontjában két család áll: az Engelhartok és a Wildnerek. Két magyar család, német névvel, közvetlenül a második világháború utáni Csehszlovákiában, ahol ebben az időszakban minden magyar és német háborús bűnösnek számított. A regény cselekménye 1945 augusztusában kezdődik és nem sokkal Sztálin halála után ér véget. Ennek a korszaknak a bemutatása áll a mű középpontjában a szereplők egyéni sorsain keresztül. Mint csehszlovákiai magyarokat, első között érinti a családokat a vagyonek kobzása, koholt vádak miatt néhány családtag börtönbe is kerül. Még az állampolgári jogaitól is megfosztják őket, így a gyerekek se iskolába nem járhatnak, se kórházi ellátást nem kaphatnak. A hivatalos szervek akármi-
kor rájuk törhetnek, házkutatást tarthatnak, bántalmazhatják őket, teljesen büntetlenül. Állandó a rettegés, hogy mikor jönnek értük, hogy internálják őket. Ennek következtében örökös a menni vagy maradni kérdés: maradni rettegésben, de otthon, vagy menni, talán biztonságba, de idegenbe. Végül az ifjabb generáció, a gyerekek, illegálisan átszöknek Magyarországra élni, tanulni. Itt biztonságban érezhetik magukat, de idegenként, egészen a kommunizmus térhódításáig. Újra felmerül a kérdés, hogy menni vagy maradni, és ha menni, akkor vissza Csehszlovákiába vagy el, Nyugatra? És mi lesz az otthon maradtakkal? És ha maradni, otthon maradni, de hol van az otthon? Magyarországon vagy Csehszlovákiában? A regény elsősorban ezekre a kérdésekre keresi a választ.

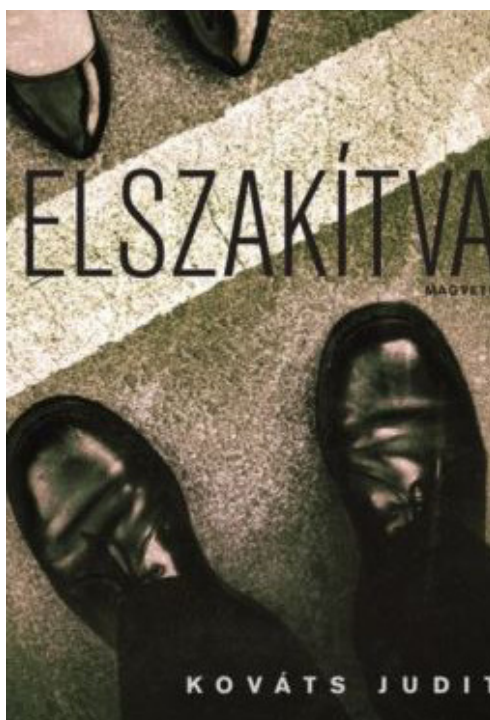
A témaválasztáson túl a narráció kérdése is izgalmas. Mind az Engelhartok,

mind a Wildnerek családtagjainak szemén keresztül láthatjuk az eseményeket, betekintést nyerve nemcsak a jelenükbe, hanem a múltjukba is. A különböző nézőpontok és az egyének eltérő sorsa miatt mozaikszerűen rajzolódik ki előttünk az ábrázolni kívánt korszak, de ezzel együtt a szereplők közötti kötődés, az egyénre jellemző motivációk is. A mű összetettségét növeli, hogy a már rég elhunyt rokonok elbeszélései, emlékei, az életük fontos eseményei, mesék és legendák formájában tovább öröklődnek a regény jelenében élő családtagokra, akik tovább viszik ezeket a történeteket.

A regény időkezelési gyakorlata úgy működik, hogy ha az egyik szereplő fejében asszociatíván jelenik meg egy, a jelenre nézve fontos emlék, akkor azt az emléket magyarázatként az olvasó elé tárja, hogy aztán visszatérjen a jelenbeli eseményekhez. Ez olyan érzést kelt a befogadóban, mintha csak egy részletet ismernénk az egészről, a történet maga már sokkal régebben kezdetét vette,

akár még nem is a most látott szereplőkkel, a múltban. Azonban az egyéni múlt felidézése, feldolgozása és az arra való reflexió is jelentős, amellett, hogy a szereplők próbálják megoldani, túlélni a jelent és megteremteni a jövőt.

Az *Elszakítva* hiteles képet rajzol a második világháború utáni időkről, teszi ezt úgy, hogy a kollektív kérdéseket egyéni szinten ragadja meg, a könnyen befogadható narrációnak köszönhetően pedig a szerteágazó események is jól követhetők, így válik megközelíthetővé, megfoghatóvá az akkori csehszlovákiai magyarok sorsa. (Kováts Judit, *Elszakítva*, Budapest, Magvető, 2015.)

IMPRESSZUM

Kiadja: Debreceni Egyetem Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet;

Magyar és Finnugor Nyelvtudományi Intézet

Felelős kiadó: Dr. S. Varga Pál, egyetemi tanár és Dr. Hoffmann István, egyetemi tanár

Felelős szerkesztő: Dr. Fazakas Gergely Tamás

Főszerkesztő: Farkas Evelin és Gyuris Adél Kinga

Szerkesztők: Csibrányi Lili, Debreczeni Réka, Dobi Frida, Gulyás Tamás,

Kovács Réka, Krek Norbert, Makra Eszter, Maracsinszku Tamara, Nagy Fruzsina, Németh Anna, Pataki Fanni, Rozsályi Anna, Szabó Dóra Mariann, Szemán Krisztina, Szolyka Hajnalka, Ternován Barbara

Sablon: Lovas Anett Csilla; Logó: Nagy Nikolett

További információ, korábbi számok:

<http://irodalom.arts.unideb.hu>; <http://mnytud.arts.unideb.hu>